

UNIVERSITETET I OSLO

DET HUMANISTISKE FAKULTET

Demosthenes *Mot Nikostratos*

Nr. 53 i Demosthenes' korpus.

Bakgrunn

Taleren Apollodoros har noe uoppgjort med naboen, en viss Nikostratos. Dette oppgir han som grunn til at han nå har innlevert en form for anmeldelse (*apografe*). I den erklærer han at to slaver, som Nikostratos og hans bror Deinon hevder tilhører dem, i virkeligheten tilhører en tredje bror, Arethousios. Denne Arethousios skylder staten penger etter at taleren – Apollodoros – tidligere har reist en sak mot ham for å ha vitnet falskt, en sak som førte til at Arethousios ble ilagt en bot. Hvis slavene faktisk tilhører Arethousios, vil staten kunne ta beslag i dem og selge dem for å drive inn beløpet – siden boten ennå ikke er betalt. Apollodoros' tale er dermed ment å ramme både Nikostratos og Arethousios, som begge vil miste eiendom, den første til broren, den andre til staten.

Spørsmålet om det er riktig som taleren hevder, at slavene tilhører Arethousios, prøves som en rettsak: partene holder sine innlegg for en jury som så skal avgjøre. Både anklager og tiltalte er private borgere og fører sine egne innlegg, uten advokat, men eventuelt med hjelp fra slekt og venner.

Får en anklager tiltalte dømt i en slik sak, venter tre fjerdedeler av beløpet i belønning. En anklager som ikke oppnår domfellelse må derimot betale en bot og mister retten til å reise saker mot andre borgere for framtida.

Talen er overlevert blant Demosthenes' taler, og det er mulig at det er et produkt av hans virksomhet som taleskriver (*logograf*). Men forskerne tror idag at forfatteren av talen er den samme Apollodoros som framfører den – og at det er han som framfører den, vet man fordi han nevner sin far, Pasion. Talen kan ha blitt framført omkring 368.

Uttrykkene 'han her' og 'disse her' viser til motparten i saken.

Mot Nikostratos

1. La størrelsen på beløpet, og det at jeg fører saken i mitt eget navn, tjene som klart bevis, dommere, på at jeg ikke står her fordi jeg tenker på egen vinning¹, men fordi disse mennene har gjort galt mot meg og jeg mener jeg bør hevne meg. For hadde jeg villet tjene på det, ville jeg ikke levert inn anmeldelse over slaver som er verdt to en halv mine – etter anklagedes egen angivelse – og risikert en bot på tusen drakmer og å miste retten til å anklage noen i mitt eget navn. 2. Heller ikke sto jeg så på bar bakke eller var så venneløs at jeg ikke kunne ha fått en annen til å levere inn anmeldelsen, men av alle ting syntes jeg det måtte være det verste å bli krenket selv, men skyve en annen foran meg, selv som det var meg det gikk utover – og motstanderne mine kunne også ha brukt dette som tegn på at jeg lyver når jeg forklarer dere om fiendskapet mellom meg og dem, for de ville kunne ha sagt at en annen ikke ville ha levert anmeldelsen, hvis det var meg det hadde gått utover. Og derfor leverte jeg inn anmeldelsen. Og nå jeg har gjort det: hvis jeg beviser at slavene tilhører Arethousios, slik jeg påstår i min anmeldelse, så vil jeg gi de tre fjerdedelene som loven sier tilfaller en privatperson som leverer inn anmeldelse tilbake til byen, og være fornøyd med bare å ha fått hevnet meg.

3. Og hadde jeg hatt nok vann² til å fortelle dere fra begynnelsen alt som jeg har gjort for dem og hva de har gjort mot meg tilbake, vet jeg at dere ville forstå enda bedre hvorfor jeg er opprørt over dem, og at dere vil regne dem som folk av siste sort – men i virkeligheten ville ikke det dobbelte av det jeg har nå være nok. Så jeg vil legge fram for dere de største og verste, de som fikk meg til å anmelde dem, og la alle de andre ugjerningene deres være.

¹ Gresken har 'fordi jeg er en sykofant'. En sykofant førte rettsaker mot andre i håp om å få en del av boten som belønning, eller truet andre med saker for å presse dem for penger.

² I vannuret som regulerte taletiden.

4. Dommere: Nikostratos her, som er min nabo på landet og er på samme alder som meg, har jeg kjent lenge, men det var da faren min døde og jeg flyttet ut på landet, der jeg bor nå, at vi virkelig fikk mye med hverandre å gjøre, fordi vi var naboer og jevnaldrende. Med tida ble vi nære venner, så nære at jeg aldri lot ham gå tomhendt hjem hvis det var noe han manglet, og han var også til god hjelp for meg når det gjaldt å holde et øye med mine egne saker, og hver gang jeg var ute og reiste som trierark for staten³ eller i et eller annet privat ærend, lot jeg ham ha oppsyn med alt som skjedde på gården. 5. Så skjedde det at jeg måtte ut som trierark rundt Peloponnesos, og frakte ambassadørene som folket hadde utpekt derfra og over til Sicilia. Jeg måtte dra med en gang, og jeg skrev til ham og forklarte at jeg hadde reist og ikke kunne komme hjemom, for jeg ville ikke la ambassadørene vente, og jeg ga ham i oppgave å passe på hjemme og holde orden, som han hadde gjort før.

6. Mens jeg var borte stakk tre av slavene av fra gården hans, to som han hadde fått av meg, og én av dem han hadde anskaffet selv. Mens han var på leting etter dem ble han tatt til fange av en trirem⁴ og tatt med til Aigina, der han ble solgt. Da jeg kom hjem fra oppdraget som trierark kom broren hans, Deinon, til meg og fortalte om det triste som hadde hendt, og at han selv ikke hadde hatt råd til å reise enda han her hadde skrevet og bedt om det, og han fortalte også at det visstnok sto dårlig til med ham. 7. Da jeg hørte dette, følte jeg sterkt med ham i situasjonen han var i, og sendte straks broren Deinon til ham og ga ham tre hundre drakmer til reisen. Han her kom tilbake, og kom med en gang og omfavnet meg og takket meg for å ha gitt broren penger til reisen, men var fortvilet over det som hadde hendt, og mens han klaget over slektingene sine ba han meg om hjelp, for jeg hadde alltid før vært en trofast venn for ham. Og gråtende sa han at han var kjøpt fri for 26 miner og spurte om jeg kunne bidra med noe av pengene.

8. Jeg syntes synd på ham da jeg fikk høre dette. Jeg så også at han var i en elendig forfatning, og han viste fram sår etter lenker på leggene, som han fortsatt har arr etter – men hvis dere spør om å få se dem, vil han ikke gi dere lov – og jeg svarte ham at jeg hadde vært en trofast venn så langt og at jeg ville hjelpe ham i den vanskelige situasjonen han var i nå også, at jeg lot dem beholde de tre hundre drakmene som jeg hadde gitt broren i reisepenger da han reiste ut til ham, og at jeg ville gi et bidrag på tusen drakmer til frikjøpet⁵. 9. Og dette var ikke bare noe jeg sa, uten å gjøre det. Men siden jeg ikke hadde penger til overs, på grunn av tvisten med Formion⁶ som hadde tatt eiendommen jeg hadde fått i farsarv, tok jeg noe jeg hadde hjemme, noen begre og en gullkrans som var en arv fra tidligere, med til Theokles som på den tiden drev en bank, og fikk ham til å gi pengene til han her i gave, og den står jeg ved. 10. Noen dager senere kom han til meg og gråt og sa at utlendingene som hadde lånt ham løsepengene krevde tilbake det som sto igjen, og at avtalen var at han skulle betale innen tretti dager eller skyldte det dobbelte, og at ingen ville kjøpe gården som lå inntil min eller ta den som sikkerhet for lån, fordi broren Arethousios, som eier slavene i anmeldelsen, ikke lot noen kjøpe den eller ta pant i den, fordi han sa at han allerede hadde gitt et lån med den som sikkerhet. 11. 'Kan du,' sa han, 'være så snill å bidra med resten av pengene før de tretti dagene er gått, slik at jeg ikke taper de pengene jeg allerede har gitt, tusen drakmer, og jeg ikke blir fredløs. Når jeg har samlet inn pengene og blir kvitt utlendingene, gir jeg deg tilbake alt du har lånt meg. Du vet,' sa han, 'hva loven sier: den som er blitt løskjøpt er eiendommen til den som har stilt med pengene, hvis han ikke betaler dem tilbake.'

12. Jeg hørte ham si dette og hadde ingen grunn til å tro at han løy, og jeg svarte som en annen ung mann ville ha gjort til en god venn, når han ikke aner at han er i ferd med å bli lurt: 'Nikostratos, jeg har vært din trofaste venn så langt, og jeg har hjulpet som best jeg har kunnet i vanskelighetene nå også. Siden du

³ Velstående athenere fikk i oppgave av staten å utruste skip til offentlig bruk, og ble kalt 'trierarker', etter skipsbetegnelsen *trier* (skip med tre årerader). Trierarkene kommanderte skipene selv, eller de fikk andre til å gjøre det.

⁴ 'Trirem': et skip med tre årerader. 'Trirem' er et latinsk ord som idag ofte betegner denne antikke skipstypen (som på gresk het *trier*).

⁵ Nikostratos satset på et spleiselag (*eranos*) fra venner for å innfri lånet han hadde tatt opp for å kjøpe seg fri. Spleiselaget ville bli en gave, og ikke et lån.

⁶ Formion var en kompanjong av Apollodoros' far Pasion. Pasion's testamente sørget for at Formion giftet seg med enken hans.

for øyeblikket ikke klarer å skaffe alle pengene, og jeg ikke har fler kontanter enn deg eller kan skaffe det, så tilbyr jeg deg å bruke så mye av min eiendom som du måtte ønske som sikkerhet for et lån på resten av beløpet du skylder, og du kan disponere lånet rentefritt i ett år og betale utlendingene med det. Og når du har fått samlet inn penger, kan du gi meg tilbake, slik du lover. 13. Da han hørte dette, takket han meg og ba meg om å ordne det raskt jeg kunne, og i tide før det han sa var fristen for å kjøpe seg fri. Derfor pantsatte jeg bygården min for seksten miner til Arkeses fra Pambotadai, som han selv hadde presentert meg for, for en rente på åtte oboler i måneden. Da han hadde tatt imot pengene, viste han ingen taknemlighet for det jeg hadde gjort for ham, men planla istedet straks å ta pengene fra meg med en uvennlig handling, slik at jeg som var ung og uerfaren skulle stå der rådløs og ikke klare å kreve ham for pengene jeg hadde pantsatt gården for, men la ham beholde dem.

14. Først slo han seg sammen med noen jeg var i rettssak med, og lovet troskap til dem. Så, da rettssakene mine mot dem kom opp, lot han dem få vite hva jeg hadde tenkt å si, for det visste han. Han fikk også registrert at jeg skyldte statskassen en bot på seks hundre og ti drakmer for å ha holdt unna eiendom⁷, uten at jeg mottok noen stevning. Det var mølleren Lykidas han hadde fått til å føre saken for seg, og som vitne til stevningen oppga han sin egen bror Arethousios, disse slavenes eier, og en annen. Så, hvis jeg fikk sakene som jeg forberedte mot slektningene som hadde gjort galt mot meg til det forberedende rettsmøtet, ville de anmelde meg som skyldner til statskassen og få meg satt i fengsel⁸. 15. Og i tillegg til dette: denne mannen, som uten å stevne meg hadde fått retten til å gi meg en bot på seks hundre og ti drakmer, og ført falske vitner til stevningen, han tok seg inn i huset mitt med makt og forsynte seg med alt som var der, som var verd mer enn tyve miner, og tømte huset fullstendig. Jeg syntes jeg burde ta hevn, og jeg betalte gjelden til statskassen så snart jeg fikk vite om boten, og ville reise sak, slik loven krever, mot ham som hadde bekreftet at han hadde stevnet meg, altså Arethousios, men han kom til gården min om natta og skar vekk alle de gode podene på frukttrærne, og vinstokkene som var festet til trærne, og brøt ned oliventreplantene omkring bedene, og gjorde verre skade enn en hær av fiender.

16. Og ikke nok med det: de fikk også en gutt, en athener – de er jo naboene mine, gårdene grenser opp til hverandre – til å gå inn hos meg og plukke av blomstene i rosebedet midt på dagen, for at de kunne gå til sak mot meg for vold hvis jeg fikk tak i ham og slo eller bandt ham i den tro at han var en slave. Da dette slo feil for dem, og jeg skaffet meg vitner på hva som foregikk, men ellers ikke foretok meg noen ting mot dem – da var det de tenkte ut sin verste plan. 17. For da jeg hadde fått saken mot han her for å ha ført falske vitner gjennom det forberedende rettsmøtet og skulle møte i retten, lå han på lur ved steinbruddene en kveld jeg kom sent tilbake fra Pireus, og han slo meg med knyttneven og tok meg om livet og ville ha slengt meg ned i steinbruddet, hvis det ikke var for at noen hørte meg rope og hjalp meg. Noen dager senere møtte jeg i retten, på en dag da det var satt opp flere andre saker, og jeg viste at han hadde ført falske vitner til stevningen og begått alle de andre forbrytelsene jeg har nevnt, og fikk ham dømt. 18. Og da det kom til straffutmålingen, ville dommerne ilegge ham dødsstraff, men jeg ba dem om ikke å gjøre noe slikt for min skyld, men heller akseptere den boten de selv⁹ hadde foreslått, på en talent, ikke for at Arethousios skulle berge livet – for han fortjente å dø for det han hadde gjort mot meg – men for at jeg, sønn av Pasion og gjort til borger gjennom vedtak, ikke skulle bli årsak til død for noen athener¹⁰.

For å bevise at det jeg har fortalt dere er sant, vil jeg føre vitner på alt.

VITNER

⁷ Det er uklart hva slags bestemmelse dette er.

⁸ Eller ihvertfall få forhindret Apollodoros i å føre sin sak mot slektningene, noe han ikke kunne gjøre som skyldner til staten.

⁹ Altså Arethousios og de som snakket for ham.

¹⁰ Pasion var en fønikisk slave som var blitt frigitt og hadde slått seg stort opp. Han ga byen Athen gaver, og han fikk, ganske eksepsjonelt, status som borger. Apollodoros, hans sønn og vår taler, var født i 394.

Så langt, dommere, har jeg forklart hva jeg disse her har gjort mot meg og som har fått meg til å levere inn denne anmeldelsen. At disse slavene tilhører Arethousios og at jeg førte dem i anmeldelsen fordi de er del av hans formue, det skal jeg nå vise. Kerdon oppfostret han fra han var liten, og på at han tilhørte Arethousios vil jeg føre vitner for dere som vet dette.

VITNER

Og jeg vil nå føre vitner på at det var Arethousios som mottok lønn for ham fra alle dem han noen gang har arbeidet hos, og at han som eier også mottok eller ga erstatning hver gang han ødela noe.

VITNER

Når det gjelder Manes, så lånte han penger til Arkhepolis fra Pireus, og da Arkhepolis ikke var istand til å betale tilbake hverken rentene eller hele lånebeløpet, fikk han Manes som erstatning. For å vise at jeg snakker sant, vil jeg føre vitner for dere som bekrefter dette.

VITNER

Og, dommere, det er mer: også av dette vil dere slutte at slavene tilhører Arethousios: hver gang disse slavene kjøpte frukt eller leide seg ut til en innhøsting eller påtok seg annet arbeid i landbruket, var det Arethousios som gjorde avtalen og inngikk kontrakten på deres vegne. Som bevis på at jeg snakker sant, vil jeg føre vitner for dere også på dette.

VITNER

Dere har nå hørt de vitnesbyrdene som jeg hadde å framlegge på at slavene tilhører Arethousios. Men jeg vil også ta for meg den oppfordringen de kom med til meg, og den jeg kom med til dem. De oppfordret meg på det forberedende rettsmøtet, og sa at de var villige til å overgi slavene til tortur til meg personlig, noe de trodde ville være et slags bevis for dem. Men jeg svarte, foran vitner, at jeg var villig til å gå med dem til Rådet¹¹ og ta imot slavene i samarbeid med det eller med De elleve¹², med den begrunnelse at hvis det hadde vært en privat sak mellom dem og meg og de hadde tilbudt slavene, så ville jeg ha akseptert, men i vårt tilfelle tilhørte både slavene og anmeldelsen staten¹³, og derfor burde også en offentlig tjenestemann gjennomføre torturen. 24. Og jeg mente at det ikke passet at jeg som var en privatperson torturerte slaver som var offentlig eiendom, for jeg hadde ikke myndighet til å torture dem, og det ville heller ikke passe at jeg vurderte slavenes utsagn. Jeg mente at De elleve eller noen som var utsett av Rådet burde skrive ned hva slavene sa, forsegle det og så legge det fram for domstolen, slik at dere kunne ta deres avgjørelse med det som grunnlag. For hvis jeg hadde torturert slavene på egen hånd, ville disse her ha bestridt alt, men hvis det ble gjort av en tjenestemann ville jeg ha trukket meg tilbake, og tjenestemennene, eller de som Rådet hadde utsett, ville ha gjennomført torturen slik de mente var best. Dette var mitt forslag, men de nektet å gi slavene til noen tjenestemann, og ville heller ikke følge med til Rådet.

Som bevis på at jeg snakker sant, kall fram vitnene som kan bekrefte det.

VITNER

Jeg mener det er flere grunner til å oppfatte disse mennene som skamløse når de gjør krav på det som er deres, men framfor alt er det, som jeg skal nå vise, deres egne lover som beviser at de er det. Da dommerne ville ilegge Arethousios dødsstraff, ba disse her dommerne om å straffe ham med bot, og meg om å akseptere det, og var enige om å stå for betalingen i fellesskap. Men istedetfor å betale det de har påtatt seg å betale, gjør de istedet krav på det som er deres. Enda sier lovene at formuen til den som ikke betaler det han har forpliktet seg til overfor staten skal beslaglegges, slik at selv om slavene tilhørte dem, skulle de likevel være offentlig eiendom, hvis lovene hadde noe å si. 28. Og før han skyldte staten penger, var de enige om at Arethousios var den rikeste av brødrene, men nå lovene sier at hans eiendom

¹¹ Rådet, *Boule*: en komite på 500 mann som forberedte saker for folkeforsamlingen i Athen.

¹² Ledelsen for politiet i Athen.

¹³ Det vil si, det er staten som har lidd urett og Apollodoros' anmeldelse er på vegne av den.

tilhører dere, da er Arethousios tydeligvis en fattig mann, og moren gjør krav på én del av eiendommene hans, og brødrene på en annen. Hvis de hadde ønsket å være redelige overfor dere, skulle de ha oppgitt hele hans formue, og så gått til sak hvis noen leverte inn en anmeldelse som inneholdt noe som var deres.

29. Men hvis dere tenker på at det vil aldri mangle slike som krever som sitt det som tilhører dere – som stiller med foreldreløse eller døtre med arv¹⁴ og regner med å få deres medfølelse, eller snakker om sin alderdom, nød og moren de har å forsørge, og gråter over slikt som de særlig tror vil lure dere og forsøker å frata byen dens rett – hvis dere ser bort fra alt dette og dømmer i mot dem, treffer dere riktig avgjørelse. (Overs. Tor Ivar Østmoe)

¹⁴ Døtre uten brødre mottok arv, men var avhengige av formyndere, og var også forpliktet til å gifte seg med nærmeste mannlige slektning hvis denne ønsket det. Dette kunne gi vanskelige situasjoner.